

ХОРИХ АНГИ ДАХЬ ГЭМТ ХЭРГЭЭС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ ЗАРИМ АСУУДАЛ

Дамдинцэрэнгийн Дамдинсүрэн

Хорих 401-р ангийн дарга,

хурандаа, докторант

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх асуудал нь гэмт хэрэгтэй тэмцэх үйл ажиллагааны салшгүй бүрэлдэхүүн хэсэг бөгөөд нийгмийн аюулгүй, амгалан тайван, тогтвортой байдал болон иргэдийн хууль ёсны эрх, ашиг сонирхолыг хангахад чиглэгдсэн байдаг.

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг түвшингээр нь ерөнхий ба тусгай арга хэмжээ гэсэн өөр хоорондоо уялдаа бүхий хоёр хэсэгт хуваадаг. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ерөнхий арга хэмжээ гэдэгт гэмт хэргийг тэжээж тэтгэж байдаг хямрал болон тогтворгүй байдлыг нийгмийн амьдралаас арилгахад чиглэгдсэн, нийгмийн эерэг хөгжлийг бүхэлд нь ойлгоно. Гэхдээ энэ төрлийн арга хэмжээ нь гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцлийг арилгахад шууд чиглэгдэхгүй, харин нийгмийг бүхэлд нь хөгжүүлэх, эрүүлжүүлэх зорилго бүхий илүү өргөн цар хүрээтэй зорилгуудыг хэрэгжүүлэхэд чиглэгдсэн байдаг тул гэмт хэрэгт дам нөлөөлдөг онцлогтой.

Харин гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тусгай арга хэмжээ нь гэмт хэргийг гаргахгүй байхад шууд чиглэгдсэн зорилготой байдгаараа ерөнхий арга хэмжээнээс ялгаатай. Тусгай арга хэмжээ нь тодорхой төрлийн гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцлийг бууруулах, таслан зогсоох, саармагжуулах, арилгах, тухайн гэмт хэрэг ихэвчлэн гардаг нийгмийн бичил орчинг эрүүлжүүлэх, гэмт хэрэг үйлдэж болзошгүй этгээдүүдийг хүмүүжүүлэх мэт асуудлуудыг шийдэхэд буюу “гэмт хэрэгт нөлөөлж байгаа сөрөг хүчин зүйлсийг таслан зогсооход” шууд чиглэгдэнэ.

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тусгай арга хэмжээ гэж, гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцөл болон бусад детерминантуудыг илрүүлэх, гэмт хэрэг үйлдэж болзошгүй /гэмт хэрэг үйлдэх зан төлөв тогтсон/ этгээдүүдэд хүмүүжлийн зөв нөлөө үзүүлэх, төлөвлөж байгаа болон бэлтгэж байгаа гэмт хэргээс сайн дураар татгалзуулахад хүргэх, эхэлсэн болон үргэлжилж байгаа гэмт хэргийг таслан зогсоох зорилгоор явуулж байгаа төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын үйл ажиллагааг ойлгоно.

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ерөнхий арга хэмжээ нь тусгай арга хэмжээгээ нөхцөлдүүлдэг. “Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ерөнхий арга хэмжээ хэр төгс сайн байх тусам тусгай арга хэмжээний “хүрээ” тэр хэмжээгээр бага байна. Иймд тусгай арга

хэмжээний тухай ярихдаа түүнд нөлөөлөх ерөнхий арга хэмжээний асуудлыг мөн хөндөх нь зүйтэй.

Урьдчилан сэргийлэх тусгай арга хэмжээ нь гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоохтой холбоотой үйл ажиллагаануудыг агуулсан өргөн хүрээний арга хэмжээнүүдийн шаталсан тогтолцоо буюу “цогц арга хэмжээ байдаг”. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тусгай арга хэмжээний бүрэлдэхүүн хэсэг болох “гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх” гэсэн ойлголт нь тодорхой төрлийн гэмт хэрэг гарахад нөлөөлдөг шалтгаан нөхцөл болон, бусад детерминантыг /тодорхой хүчин зүйл/ илрүүлэх, арилгахад чиглэгдсэн үйл ажиллагааны цогц бөгөөд гэмт хэргийг таслан зогсоох арга хэмжээнээс цаг хугацааны хувьд хамаагүй өмнө буюу гэмт хэрэг гарахаас бүр өмнө эхэлдэг онцлогтой. Харин “гэмт хэргийг таслан зогсоох” арга хэмжээ нь бэлтгэж байгаа болон үйлдэж эхэлсэн, үргэлжилж байгаа гэмт хэргийг таслан зогсооход чиглэгдсэн үйл ажиллагаа юм. ОХУ-ын криминологич эрдэмтэд сэдэж байгаа болон бэлтгэж байгаа гэмт хэргийг гаргахгүй байхад чиглэгдсэн үйл ажиллагааг “гэмт хэргийг арилгах /предотвращение/” гэсэн урьдчилан сэргийлэх тусгай арга хэмжээний бие даасан төрөл болгон гаргаж ирсэн байна.

Хорих газрын пенитенциар /шүүхийн шийдвэрийн дагуу хорих ял эдэлж байгаа газар/ гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ олон талтай байдаг. Гэхдээ “хуульд түшиглэсэн, шинжлэх ухааны үндэслэлтэй, гэмт хэрэгтэй хийх тэмцэл нь урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны шинэ шинэ хэлбэрүүдийг бий болгодог” учир тэдгээрийн бүрэн жагсаалтыг гаргах боломжгүй юм. Харин хорих ангийн эрүүгийн нөхцөл байдалд нөлөөлөх хүчин зүйлүүдийг шинж чанараар нь а/ нийгэм-эдийн засгийн, б/ ёс суртахуун-сэтгэл зүйн, в/хууль зүй-зохион байгуулалтын хэмээн ангилж, улмаар гэмт хэрэг гарах шалтгаан нөхцлийг арилгах, багасгах, саармагжуулах арга хэмжээг тодорхойлж болох юм.

А/ Хорих анги дахь нийгэм-эдийн засгийн шинжтэй сөрөг хүчин зүйлийг арилгах, багасгах, саармагжуулахад чиглэсэн арга хэмжээ нь урьдчилан сэргийлэх ерөнхий арга хэмжээнд хамаардаг. Энэ арга хэмжээ нь өөрийн зорилго, цар хүрээгээрээ хорих байгууллагыг бүхэлд нь хамрах бөгөөд нэн тэргүүнд хорих байгууллагын санхүүжилт, ангийн хүчин чадалтай холбоотой. Гэхдээ судлагдаж буй асуудлын хүрээнд дээрх арга хэмжээг дараах 2 чиглэлд авч үзэх нь зүйтэй гэж үзэж байна. Үүнд:

- Төр буюу дээд байгууллагын зүгээс хорих ял эдлэх нөхцлийг сайжруулах /ахуйн нөхцөл, эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ авах болон бусад/
- Ялтнууд өөрсдөө хөдөлмөр эрхэлсний үр дүнд ахуйн нөхцлөө сайжруулах боломжийг бий болгох

Хорих анги нь үйл ажиллагааныхаа санхүүжилтийг улсын төсвөөс авдаг ч өөрсдийн явуулдаг үйлдвэрлэлийн үр дүнд /манайхны хэлдгээр дотоод нөөц бололцоо/ зарим

асуудлуудаа шийдэж ирсэн.

Б/ Ёс суртахуун-сэтгэл зүйн шинжтэй сөрөг хүчин зүйлийг арилгах, саармагжуулахад чиглэсэн арга хэмжээнүүд нь өөртөө урьдчилан сэргийлэх ерөнхий болон тусгай арга хэмжээг аль алийг нь багтаасан цогц арга хэмжээ байх шаардлагатай. Урьдчилан сэргийлэх ерөнхий арга хэмжээнд, ялтнуудын хүмүүжлийн ажлыг боловсронгуй болгох, тэдний ерөнхий болон мэргэжлийн боловсролын түвшинг дээшлүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээнүүд хамаарна. Харин урьдчилан сэргийлэх криминологийн тусгай арга хэмжээнүүдээс ялтнуудын дунд “гэмт хэргийн ертөнцийн уламжлал, ёс заншил гэж хэлж болох зүйл”-ийг дэлгэрүүлэхгүй байхад чиглэсэн арга хэмжээ ихээхэн ач холбогдолтой гэж үзэж байна. Энэ үйл ажиллагааны гол зорилго нь “гэмт хэргийн орчны үзэл суртал-ёс суртахууны үндэс суурийг үгүй хийхэд” чиглэгдэх ёстой. Энэ зорилго нь дараах асуудлуудыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн цогц үйл ажиллагааны үр дүнд биелэгдэнэ. Үүнд:

- Ялтанд нийгэм, хууль, хүн, хөдөлмөр зэрэг нийгмийн үнэт зүйлст хүндэтгэлтэй хандах, эдгээр нь нийгэмд хөлөө олох, амьдралын суурь тулгуур гэсэн хандлагыг төлөвшүүлэх,
- Өөрийгөө “нийгмийн хог шаар, эсвэл ийм тавилантай” гэсэн ялтны ухамсарт тогтсон ойлголтыг өөрчлөх,
- Рецидив гэмт хэрэгтнүүдийн “сайхнаар” дүрслэн ярьдаг гэмт хэргийн ертөнцийн бодит үнэн, хор уршгийг ойлгуулах.

а/ Ялтнуудын ухамсарт тогтсон байгаа нийгмийн эсрэг харш үзэл бодлыг өөрчилж, нийгмийн үнэт зүйлст хүндэтгэлтэй хандах зан байдал, ёс суртахууны зөв төлөвшилийг бий болгоход боловсрол, шинжлэх ухаан, урлаг соёл, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл буюу нийгмийн хөгжлийн түвшин бүхэлдээ чухал нөлөөтэй. Иймд энэхүү үйл ажиллагаанд хорих байгууллагын албан хаагчаас гадна төр, нийгмийн зүтгэлтнүүд, урлаг соёлын алдартнууд, эрдэмтэд, багш сурган хүмүүжүүлэгчид, төрийн болон төрийн бус байгууллагууд оролцох нь ихээхэн ач холбогдолтой юм. Нийгмийн бусад гишүүдийн зүгээс ялтны дунд явуулах хүмүүжлийн ажилд оролцох эрх зүйн үндсийг Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн 124-р зүйлийн 124.2-т тодорхойлсон байдаг.

б/ Ялтанд тогтсон өөрийгөө “нийгмээс тусгаар этгээд” гэсэн үзэл бодлыг нь өөрчлөхөд чиглэсэн үйл ажиллагаа нь 2 чиглэлд явагдах ёстой. Эхнийх нь гэмт хэрэгтнийг хорих газарт ял эдэлж байх хугацаанд нь өөрийгөө “нийгмийн хог шаар” гэж бодох ойлголтыг нь өөрчлөх, хоёр дахь нь ялаа эдэлж суллагдсаны дараа тэднийг нийгэмшүүлэх гэсэн зорилгыг агуулна. Эдгээр үйл ажиллагаа нь цогцоор, НҮБ-аас баталсан “Хоригдлуудтай харьцах наад захын жишиг дүрмүүд”-д /Наад захын жишиг дүрмүүд- НЗЖД/ тусгагдсан “Хоригдлуудтай харилцахдаа, тэдний нийгмээс тусгаарлагдсан байдлыг нь биш, харин тэд нийгмийн гишүүн хэвээрээ байгаа гэдгийг тодотгож харьцах хэрэгтэй” /Дүрэм-61/

гэсэн реинтеграцийн зарчимд нийцсэн байх ёстой. Энэ зарчим агуулга нь “хоригдлуудыг нийгмийн амьдралд буцааж оруулахад олон нийтийн байгууллагууд, хорих байгууллагын хамтын ажиллагаа шаардлагатайг тодорхойлсон байна

Ялтнуудын дунд үйлчилдэг “шоронгийн уламжлал, заншил”, “бичигдээгүй хууль”, “овгоруудын хууль” зэргийг дэлгэрүүлэхийн эерэг авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ мөн чухал үүрэгтэй. Хууль гэхээсээ илүү манай нөхцөлд дэг жаяг гэвэл илүү тохиромжтой болов уу. Олон жил ял эдэлсэн, гяндан онцгой дэглэмээр дамжсан бол илүү эрх ямба эдлэх эрхтэй ч гэх юм уу, эсвэл хүнд зүйл ангитай бол бусдаас илүү байр сүүртай байна гэх ойлголтыг байхгүй болгох, багасгах арга хэмжээнүүдийг авах нь зүйтэй. Зорилго нь рецидив гэмт хэрэгтнүүд, ялангуяа тэдний дундах толгойлогчдын бусад нөлөөлөх нөлөөллийг багасгахад /нэр хүндийг багасгах/ чиглэгдэх ёстой. Энэ үйл ажиллагаа дараах 2 чиглэлд явагдах нь зүйтэй. Үүнд:

- Хорих ангийн ажилтнуудын зүгээс ялтны дунд тусгайлсан хүмүүжлийн ажил явуулах,
- Ялтнуудын дундах овгор, толгойлогчдын нэр нөлөөг багасгахад чиглэсэн гүйцэтгэх ажлын арга хэмжээ зохиох.

Хэрвээ эхний үйл ажиллагааны чиглэл нь сэрэмжлүүлэх */предупреждения/* криминологийн тусгай арга хэмжээнд хамаарах бол хоёр дахь арга хэмжээ нь урьдчилан сэргийлэх */профилактический/* шинжтэй ба гэмт хэргийг арилгах */предотвращения/*, цаашилбал түүнийг таслан зогсоох үйл ажиллагаатай нягт холбоотой. Энэ үйл ажиллагааны субъект нь хорих ангийн удирдлага, албан хаагчид тэр дундаа хорих ангийн гүйцэтгэх алба байна.

Хорих газарт гэмт хэрэгтнүүдийн холбоо сүлбээг зохион байгуулалтын хэлбэрт оруулахаас сэргийлэхэд чиглэсэн хууль зүй-зохион байгуулалтын арга хэмжээ нь ялтнуудын дунд гэмт хэрэгтнүүдийн “бичигдээгүй хууль”-ийг дэлгэрүүлэхээс сэргийлэх, тэдэнд тусгайлсан хүмүүжлийн ажил зохиоход таатай нөхцлийг бүрдүүлэх зорилгоор гэмт хэрэгтнүүдийн дундах овгор, толгойлогчид, тэдний гар хөл бологсдыг бусад ялтнуудаас тусгаарлахад чиглэнэ. Энэ арга хэмжээ нь зохих хууль тогтоомжид үндэслэгдэж явагдах нь тавьсан зорилгодоо хүрч эерэг үр дүн гаргах баталгаа болох тул, энэ чиглэлээр эрүүгийн болон шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох асуудал эрх зүйн шинжтэй урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд хамаарна гэж үзэж байна.

Пенитенциар гэмт хэрэгтэй тэмцэх чухал хэрэгсэлд /арга/ ялтнуудын гаргасан зөрчил бүрт цаг тухайд нь, зохих ёсоор хариуцлага тооцох сайн боловсруулж төлөвлөсөн сахилгын механизм ихээхэн үүрэгтэй. Ялтанд хүлээлгэх сахилгын хариуцлага нь тухайн хүний гаргасан сахилгын зөрчил, гэм буруу, учруулсан хохирол зэрэгтэй уялдах

ёстойгоос гадна хүмүүжлийн шинжтэй байх нь ач холбогдолтой. Үүнтэй холбоотойгоор хорих байгууллагын албан хаагчдын сурган хүмүүжүүлэх болон сэтгэл зүйн ур чадварыг дээшлүүлэх асуудал чухал юм. Хорих байгууллагын албан хаагчид ялтан хоорондын болон “гал” хоорондын харьцааны зөрчилдөөнтэй байдлыг зөв оношилж, хурцадмал байдлыг зөөлрүүлэх, гэмт хэрэг гаргахад хүргэж болзошгүй нөхцөл байдлыг хязгаарлахад шаардлагатай мэдлэгтэй байх ёстой байдаг. Түүнчлэн шаардлагатай тохиолдолд дээрх зорилгоор гүйцэтгэх ажлын арга, хэрэгслийг ашиглаж болно.

Ялтнуудын дунд сахилга бат, дэг журмыг бататгах, зөрчилдөөнтэй байдлыг шийдвэрлэх, гэмт хэрэг, зөрчил гарахаас сэргийлэхэд өөрийн үзэл бодол, зан байдлаараа засарч хүмүүжиж буйгаа харуулж буй ялтнуудын сайн дурын байгууллагыг дэмжих, хөгжүүлэх арга хэмжээ их ач холбогдолтой гэж үзэж байна.

Хорих газарт гэмт хэрэгтэй тэмцэх үйл ажиллагаа нь эрүүгийн хариуцлага буюу ял шийтгэл ногдуулсан шүүхийн шийдвэрийг гүйцэтгэхэд үүсдэг эрүүгийн эрх зүйн харилцааны хүрээнд хэрэгждэг. Иймээс урьдчилан сэргийлэх ихэнх арга хэмжээ эрүүгийн, эрүүгийн байцаан шийтгэх болон шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль тогтоомжоор тогтоосон үндэслэл, журмаар хэрэглэгддэг. Хорих ангийн удирдлагаас хэрэглэж болох эрүүгийн эрх зүйн нөлөөллийн арга хэмжээний хамгийн боломжтой нь эрүүгийн хууль тогтоомжийн сурталчилгаа юм. Энэ арга хэмжээ ялтнуудад Монгол улсын Эрүүгийн хуулинд тусгагдсан үйлдэл, эс үйлдэхүйн төлөө эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэдэг буюу төр иргэдээ буруу зүйл хийхээс сэргэмжлүүлж, тэднийг үүсч болох хүнд үр дагавраас хамгаалж байгаа гэдгийг мэдээлж тайлбарлахад оршино.

Монгол улсын Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн зарим зүйл заалт, тухайлбал зохион байгуулалттай бүлэг, гэмт бүлэг байгуулсаны төлөө эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээр заасан 37-р зүйлийн 37.2, онц аюултай гэмт хэрэгтэнд тооцох нөхцөлийг тодорхойлсон 24-р зүйлийн 24.1, шүүхээс ял оногдуулахдаа харгалзан үзэх хүндрүүлэх нөхцөл байдлыг тодорхойлсон 56-р зүйл зэрэг олон заалтууд урьдчилан сэргийлэх шинж чанартай.

Сэрэмжлүүлэх нөлөөтэй дараагийн хууль бол Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль юм. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн 127-р зүйлийн 127.1-д хууль тогтоомж, хорих ангийн дэглэм, журмыг зөрчсөн ялтанд хүлээлгэх сахилгын шийтгэлийн төрлүүдийг тодорхойлсон. Мөн 127-р зүйлийн 127.6-д зааснаар сахилгын зөрчил гаргасан ялтны хорих ял эдлүүлэх дэглэмийг чангаруулах боломжтой.

Хорих байгууллагын үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалтад хийсэн дүн шинжилгээ эрүүгийн болон шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль тогтоомжийн суртал ухуулга нь ялтнуудыг хэрэг зөрчил гаргахад татгалзахад нөлөөлөх чадвартай нийтлэг урьдчилан сэргийлэх болон нэг бүрчилсэн урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд хэрэглэгддэг байна.

Хорих байгууллагын зүгээс ялтнуудын дунд хууль тогтоомжийг тайлбарлан

ойлгуулахдаа ялтнуудын өөрсдийн оролцоо, тэдний мэдэх практик жишээнд тулгуурлах нь ихээхэн үр дүнтэй байна. Энэ нь нэг талаас урьд нь засрашгүй этгээд гэж үздэг байгаад хорих ангийн зүгээс явуулсан хүмүүжлийн ажлын үр дүнд засарч хүмүүжиж байгаа ялтнууд, хууль дүрмийг сахин биелүүлсэний үндсэн дээр хугацаанаасаа өмнө суллагдсан ялтан, эсвэл ялаа эдэлж дуусахаас хэдхэн сар, хоёр өгийн өмнө эрүүгийн хариуцлагад дахин татагдсан ялтны асуудал зэрэг тогтоосон хууль дүрмийг сахин биелүүлэх нь тухайн хүнд илүү үр өгөөжтэй гэдгийг практикаар нотлох боломжтой жишээ баримтуудад тулгуурлан явуулахад зохимжтой байна.

Гэхдээ хууль зүйн урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний үр дүн хууль тогтоомжийг тайлбарлан ойлгуулах сургал ухуулгаас гадна, тэрхүү хууль дүрмийг амьдралд хэрхэн хэрэгжүүлж байгаагаас ихээхэн хамаарна гэдгийг мартахгүй байх нь чухал юм. Өөрөөр хэлбэл бодит байдалд хэрэг зөрчил гаргасан ялтанд хууль дүрмийн дагуу зохих хариуцлагыг хүлээлгэхгүй орхих нь ялтнуудын зүгээс хууль дүрэм нь зөвхөн “айлгах” чанартай буюу цаасан дээр л байдаг зүйл гэж үл тоох байдал үүсэх үндэслэлтэй.

Албан ёсоор анхааруулах арга хэмжээ нь хорих ангийн удирдлагын зүгээс гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэхээр санаархаж байж болзошгүй ялтанд гэмт хэрэг үйлдэхээс татгалзах, гэмт хэрэг үйлдсэн тохиолдолд хүлээх эрүүгийн хариуцлагын тухай сануулахыг ойлгоно.

Албан ёсны анхааруулах арга хэмжээ нь нийгэмд, тэр дундаа гэмт хэрэг үйлдсэн гэмт хэрэгтнүүдийг нийгмээс тусгаарлах зориулалт бүхий хорих ангид тэр бүр гэмт хэрэг гарахаас сэргийлж, гэмт хэрэг үйлдэх санаархлаас татгалзуулж чадахгүй нь ойлгомжтой. Гэхдээ энэ арга хэмжээ багахан хэмжээний буюу цөөн ч гэсэн ялтан хорих ангид гэмт хэрэг үйлдэхээс татгалзсан эерэг үр дүн гарахад л хангалттай бөгөөд хорих ангийн удирдлага, албан хаагчдын хийдэг ажлыг илүү хууль зүйн үр дагавартай болгоно.

Гэмт хэрэг үйлдэхээс сайн дураар татгалзахад хүргэх арга хэмжээ үр дүнтэй байх нь олон нөхцөл байдлаас шалтгаална. Энэ арга хэмжээ нь бүртгэгдэхгүй тул тэдгээрийн тоон үзүүлэлтийг гаргаж дүн шинжилгээ хийх боломжгүй байна. Хорих ангиудын албан хаагчидтай ярилцаж байхад ойролцоогоор тэдгээрийн 10 орчим хувь нь хэрэг зөрчил гаргахаас сайн дураар татгалзахад хүргэх арга хэмжээг практикт хэрэглэж үр дүнд хүрч байсан тухай ярьсан. Гэхдээ ихэнх тохиолдолд энэ үйл ажиллагаа хэлбэрийн төдий явагддаг сул талтай.

Гэмт хэрэг үйлдэхээс сайн дураар татгалзахад хүргэх арга хэмжээний агуулга нь сэтгэл зүй-сурган хүмүүжүүлэх нөлөөллийн арга хэрэгслийн үндсэн дээр гэм буруутай үйлдлээ туйлд нь хүргэхээс татгалзахад хүргэх зорилгоор гэмт хэрэг үйлдэхээр бэлтгэж буюу завдаж буй этгээдийн сэтгэл зүйд нөлөөлөхөд оршино.

Пенитенциар гэмт хэрэг үйлдэхээс сайн дураар татгалзахад хүргэх арга хэмжээ нь ихэвчлэн гүйцэтгэх ажлын нөлөөллийн арга хэмжээний тусламжтайгаар зөрчил

гаргагч ялтан болон түүний ойрын хүрээллийн хүмүүс руу чиглэгдэж хэрэгждэг. Хорих ангийн албан хаагчид ойр дотны хүмүүс /энд ялтантай хамт хорих ял эдэлж байгаа дотно харилцаатай бусад ялтан мөн хамаарна/, найз нөхөд, гэр бүлээр нь дамжуулж /тэдэнд мөн сэтгэл зүй- сурган хүмүүжүүлэх нөлөөллийн арга хэмжээ хэрэгжүүлсэний үндсэн дээр/ зөрчил гаргагчид нөлөөлж гэмт хэрэг үйлдэхээс сайн дураар татгалзахад хүргэх боломжтой бөгөөд энэ нь зөрчил гаргагчид төдийгүй нөлөөллийн арга хэмжээнд хамрагдсан түүний ойр дотны хүмүүст мөн гэмт хэрэг үйлдэхээс татгалзахад хүргэх эерэг үр дагавартай гэж үзэж байна.

Пенитенциар гэмт хэрэг үйлдэхээс сайн дураар татгалзахад хүргэх арга хэмжээг урьдчилан сэргийлэх ярилцлагын хэлбэрээр явуулж болох юм. Энэ ярилцлагыг гэмт хэрэг үйлдэхээр санаархаж байгаа ялтан төдийгүй түүнд эерэгээр нөлөөлж чадах бусад хүмүүстэй хийх боломжтой.

Хорих ангийн гүйцэтгэх алба нь бэлтгэгдэж байгаа болон үйлдэхээр завдаж байгаа гэмт хэргийг эрт үед нь илрүүлэх үүрэгтэй. Одоогийн байдлаар ийм нөхцөл байдалд ихэнх тохиолдолд гэмт хэрэг үйлдэхээс сайн дураар татгалзахад хүргэх арга хэмжээг биш, харин гэмт хэргийг таслан зогсоох арга хэмжээг хэрэгжүүлдэг байна. Хорих ангийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх үйл ажиллагааны үр дүнг таслан зогсоосон болон илрүүлсэн гэмт хэргийн тоон хэмжээтэй шууд уялдуулж тооцдог, гарахаас сэргийлж чадсан гэмт хэргийн тоон үзүүлэлтийг тооцож гаргах боломжгүй өнөөгийн практикт хорих ангийн албан хаагчдын үйл ажиллагааг буруутгах аргагүй юм. Гэхдээ гэмт хэргээс урьдчилсан сэргийлэх зорилгын хүрээнд тодорхой тохиолдолд, гэмт хэргээс сайн дураар татгалзахад хүргэх арга хэмжээг хэрэглэх боломж байгаа эсэхийг харгалзан үзэх нь зүйтэй гэж бодож байна.

Бидний үзэж байгаагаар хорих байгууллагын үйл ажиллагааг бүхэлд нь хөнддөг, нилээн төвөгтэй, олон талт арга хэмжээ болох пенитенциар гэмт хэргээс урьдчилсан сэргийлэх, таслан зогсоох асуудлыг гүнзгийрүүлж судлах зайлшгүй шаардлагатай.

Пенитенциар гэмт хэрэг, түүний шалтгаан, нөхцлийг арилгах, урьдчилан сэргийлэх, тийм гэмт хэргийг таслан зогсоох, хязгаарлах зорилгоор авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүд шинжлэх ухааны үндэслэлтэй судалгаа, хууль тогтоомжид тулгуурлах нь гарах үр дагаварт нь эерэгээр нөлөөлөх ач холбогдолтой гэж үзэж байна.